

MOLL, Antoni L. i Josep SOLERVICENS: *La poètica barroca a Europa. Un nou sistema epistemològic i estètic*, Lleida: Punctum & Mimesi, 2009.

MATHIAS LEDROIT

Universitat de Paris-Sorbonne, Paris IV

El grup Mimesi¹ del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona ha emprès, des de fa tres anys, la tasca d'intentar «fixar el pensament literari a l'àmbit català durant l'època moderna», és a dir del Renaixement fins a la Il·lustració, passant, per tant, pel barroc del qual es tracta aquí. De fet, aquest breu però dens volum recull les actes del Primer Col·loqui Internacional organitzat per Mimesi el maig del 2008 entorn de les poètiques europees del Barroc.

A la introducció, Josep Solervicens, l'organitzador del col·loqui, exposa la seva ambició de proposar una nova valoració dels conceptes poètics claus del barroc (la mimesi, la versemblança, la meravella, l'agudesesa, l'enginy, la barreja d'estils i la fusió dels gèneres) i de trencar definitivament amb el sistema interpretatiu heretat de la Il·lustració que defineix el XVII com un segle que no hauria aportat a la literatura res més que trivialitat, gèneres híbrids o, pitjor encara, que hauria corromput tots els conceptes formulats pels humanistes del Renaixement.

El llibre, que consta de sis parts, s'obre amb una intervenció del professor Klaus W. Hempfer, de la Freie Universität de Berlín, en la qual estableix tres nivells d'interpretació d'un text literari i recorda la importància, i la necessitat, de definir, o redefinir, un sistema epistemològic i estètic a partir dels textos coetanis sense concepcions apriorístiques. Aquest plantejament justifica la metodologia adoptada tant pel conjunt dels participants com pel grup Mimesi, la intenció del qual és «fixar el sistema teòric que articula la poètica barroca i precisar el sentit dels seus conceptes clau [...] a partir de l'ús que en fan els textos italians, castellans, francesos, flamencs i catalans» (p. 11, és l'autor qui subratlla).

Les quatre intervencions següents ofereixen una aproximació als diversos conceptes ja esmentats. Anne Duprat, de la Universitat de Paris-Sorbonne (Paris IV), proposa una contribució sobre la mimesi i la versemblança a les poètiques franceses i italianes i distingeix tres usos diferents de la versemblança: els eixos referencial, estructural i doxal. En un tercer apartat, Cesc Esteve, del King's College (Londres), analitza la importància creixent que ocupa la meravella a les poètiques italianes i demostra com aquest concepte queda subordinat al de la versemblança, ja que, tal com ho especifica, «no s'admira allò que no es creu» (p. 91).

En una quarta part, Emilio Blanco, de la Universidad Rey Juan Carlos, subratlla fins a quin punt el concepte d'agudesesa fuig de qualsevol intent de definició. En analitzar les dedicatòries al lector de les dues versions de l'*Agudeza y arte de ingenio* —la de 1642 i la de 1648— mostra com Gracián, tot i ésser el teòric més emblemàtic d'aquest concepte, erra a l'hora de conceptualitzar-lo, car l'agudesesa,

1. <http://stel.ub.edu/mimesi>.

conclou Emilio Blanco, no es defineix, sinó que es posa en pràctica. Jorge García López, de Girona, proposa una reflexió sobre l'estil lacònic i explica com aquest marca un canvi de model i constitueix una «revolució contra Cicerón que se generaliza en el siglo XVII [...], huyendo de lo que se consideraba un estilo laberíntico y acartonado como lo era [...] el estilo ciceroniano» (p. 122-123).

El volum es tanca amb una sisena intervenció de Josep Solervicens sobre les poètiques barroques de l'àmbit català. A partir d'un corpus de textos bastant eclèctics ofereix una anàlisi de sis conceptes fonamentals (furor poètic, meravella, novetat, mimesi, versemblança) i s'interessa per la qüestió —central per a qualsevol intent de revaloració del barroc— de la fusió de gèneres i d'estils. Evidència, a més, la importància atorgada pels teòrics als efectes de l'obra, o sigui a l'art de suscitar els afectes i les passions del lector.

Amb la lectura d'aquest volum, el lector entendreà que el barroc, contràriament al topos, no és gens ni mica un moviment artístic que s'ha dedicat únicament a fer fusionar gèneres o conceptes renaixentistes. Ben al contrari, s'adonà, d'una banda, que els teòrics s'interessaren en nous models clàssics com ho suggereix Jorge García López quan observa el pas entre Ciceró i Tàcit entre el segle XVI i el XVII. D'altra banda, veurà, gràcies a les intervencions d'Anne Duprat i de Cesc Esteve, com es feren noves lectures de models clàssics com Aristòtil i Plató, de tal manera que a través d'aquestes noves lectures, els textos barrocs proposen una renovació artística total i completa, des del furor poètic, o sigui la impulsió creadora, fins a la recepció de l'obra pel lector.

Una empresa com aquesta resulta imprescindible, i no podem sinó esperar que Mimesi tingui la possibilitat d'indagar més per a debatre la sempiterna visió monolítica del barroc que ens han deixat els teòrics de la Il·lustració i, pel que fa a la literatura catalana, qüestionar el concepte de decadència que encara es fa servir als manuals de literatura o als llibres de text per a parlar dels segles XVI, XVII i XVIII. De fet, a més de les seves aportacions en l'àmbit epistemològic i teòric, Josep Solervicens mostra fins a quin punt encara subsisteixen zones opaques de la cultura catalana moderna. Tal com ho especifica, els arxius catalans contenen «un centenar [de textos], la immensa majoria encara inèdits i sense cap aproximació analítica» (p. 151), sense parlar ni tan sols de les nombroses miscel·lànies de textos literaris, polítics i poètics que dormen a les reserves de les biblioteques catalanes i que a penes s'han estudiat. Així, doncs, aquesta contribució mostra que malgrat que sabem molt ja de la Catalunya moderna, encara queda molt per a fer.

Cal insistir també en la dimensió internacional d'aquesta publicació que, a més de reunir contribucions en quatre llengües —català, castellà, italià i francès—, proposa una aproximació europea al problema. L'eliminació de les fronteres en l'estudi de les literatures i de les històries «nacionals» —en el sentit etimològic de la paraula— és un enfocament cada cop més privilegiat pels investigadors de les èpoques medieval i moderna. Des d'un punt de vista estrictament pragmàtic, la mobilitat de les idees i dels intel·lectuals a través de l'Europa occidental,

almenys, fa que aquest plantejament sigui pertinent. Les aportacions d'Anne Duprat i de Cesc Esteve subratllen el paper primordial que els teòrics italians desenvoluparen en la constitució i la consolidació dels corrents poètics europeus. Però es percep, amb Josep Solervicens, la influència que va tenir Gracián entre els autors catalans en tant que model o contraexemple, la qual cosa recorda fins a quin punt els estudis comparatius entre les distintes literatures «nacionals», encara en el sentit etimològic del terme, resulten aclaridors.

Cal desitjar, per tant, que aquesta primera aproximació doni lloc a prolongaments teòrics i també a aplicacions pràctiques sobre textos literaris —ja siguin obres mestres o de cordill, una especialitat de la Barcelona del XVII—, així com a recerques pluridisciplinàries sobre la història cultural de l'Europa i de Catalunya del barroc, com les que havien proposat, ja fa força temps, José Antonio Maravall, James S. Amelang i Fernando Rodríguez de la Flor, que ens permetin contextualitzar els textos per a entendre'ls millor.

Per fi, si el lector ha apreciat el contingut, no es quedarà del tot insensible a l'objecte. La cooperació entre Mimesi i la jove editorial Punctum, de Lleida, ofereix un llibre elegant i d'una qualitat tipogràfica que s'ha de subratllar.

Esperem doncs, i amb molta paciència, les actes del Segon Colloqui organitzat el 2009 que prolonga aquestes primeres reflexions, així com la publicació de l'antologia de textos teòrics catalans que està actualment en preparació.

MARTÍ MESTRE, Joaquim: *Diccionari de Josep Bernat i Baldoví (1809-1864) en el seu context històric*, Païporta (València): Denes Editorial, 2011.

JOSEP MARIA SALA VALLDAURA

Universitat de Lleida, Departament de Filologia Clàssica, Francesa i Hispànica
psala@filcef.udl.cat

El professor de la Universitat de València Joaquim Martí Mestre ha dedicat la seva recerca a la literatura popular del Set-cents i el Vuit-cents, especialment en la seva vessant lingüística: ha editat *Colloquis eròtico-burlescos del segle XVIII* (1996) i *Els colloquis valencians atribuïts a Carles Leon* (2008), ha publicat un *Diccionari històric del valencià colloquial (segles XVII, XVIII i XIX)* (2006) i és l'autor de *Josep Bernat i Baldoví. La tradició popular i burlesca* (2009), que cal vincular, evidentment, amb el *Diccionari de Josep Bernat i Baldoví...* i amb *Sàtira i falles. Les explicacions falleres de Bernat i Baldoví*, de Josep Lluís Marín i Garcia, que acaben d'aparèixer. Algunes altres publicacions mostren l'interès actual per un camp que sovint havia estat negligit, com ara l'edició de Miquel Nicolàs, *Bernat i Baldoví i el seu temps* (2002) o la col·lecció de Biel Sansano, *Un cabàs de rialles. Entremesos i colloquis dramàtics valencians del segle XVIII* (2009). L'atenció creixent pel gust, per la recepció i per la condició tan social com estètica de la literatura, més enllà